

Engelenburcht, een geschiedenis in delen-2

Han Marjot is van het begin af al bij de Engelenburcht betrokken.

Hij put uit zijn geheugen en archief en geeft aan zijn bijdrage van de vorige Nieuwsbrief dit vervolg.

In 1967 vond er een bespreking plaats tussen de burgemeester, het ministerie en de Commissie Engelens Belang (CEB). De voorwaarden voor het stichten van een dorps huis werden besproken en vastgesteld werd dat er geen beletselen waren om met de plannen door te gaan. We werden op een lijst geplaatst en de toestand werd urgent genoeg gevonden om redelijk snel toestemming te kunnen verwachten voor de bouw, al zou dat niet

over een paar weken zijn. De CEB zou een aantal mensen voor de Stichting Dorps huis zoeken, maar dat bleek toch niet zo eenvoudig te zijn.

Zelf was ik toen een aantal maanden in het weekend op Papendal voor een cursus over sport en kwam daar in contact met mensen van het ministerie. Zij waren deskundig op het gebied van sportaccommodaties. Met een van hen heb ik bij de Heer Piet Sweep thuis overleg gehad, ook al omdat we ruimte wilden hebben voor indoorsport in Engelen. We dachten op een goed en snel spoor te zitten, maar zijn van een koude kermis thuisgekomen.

Begin 1969 pas werd in een vergadering van de CEB een stichting i.o. gevormd, die zich met de voortgang zou bezig houden. Toen zij daar niet in slaagden heeft een vijftal Engelenaren, nl. de heren J.Bisseling. G. Heimeriks, J.Marjot, P.Sweep en P. van Twisk die taak op zich willen nemen. Omdat het gebouw van de gemeente ook voor gymnastieklessen beschikbaar moest zijn, werd een plek tegenover de school gekozen, waardoor de appelbomen van Toon Leyte zouden sneuvelen. We vonden een architect in de persoon van Jan Boers uit Naaldwijk en

eind 1969 diende hij zijn plan in met een begroting van fl. 330.000. Begin 1970 hadden we alle nodige toestemmingen verkregen, de Stichting Dorps huis werd op 6 Maart opgericht en het bestek werd gereedgemaakt. Nog voor de annexatie op 1 April 1971 werd de bouwvergunning aangevraagd. Maar toen ging het mis! Want in diezelfde periode werd wettelijk een mogelijkheid geboden om bezwaar te maken. Het gaf een aantal bezwaarden de kans om te protesteren. Hun argument was dat het groen, de appeltuin van Toon Leyte zou moeten wijken. De leden van de bestuursraad wisten bijna alle bezwaarden in Engelen te overtuigen hun bezwaar in te trekken, maar een grote groep Bossenaren, gesteund door een van onze dorpsgenoten hield voet bij stuk en er gebeurde weer een tijd niets. De kosten stegen in die tijd tot 600.000 gulden en het plan was dus onhaalbaar geworden.

De gemeente Engelen had wel al voor de annexatie nog een bedrag van fl. 118.500 toegekend. Dat was in ieder geval binnen. Maar het geluk draaide weer in onze richting: de Blizo, die al vanaf 1954 in Engelen was gevestigd verhuisde in 1973 naar de Steffenberg in Vught. Daardoor

kwamen in Engelen flinke ruimtes vrij. Uiteindelijk wilde de gemeente 's-Hertogenbosch de schoolgymnastiek niet meer in het dorps huis onderbrengen. Zo waren we niet meer gebonden aan een plaats vlak bij de school.

Blizo

Het is, denk ik, goed om dit moment aan te grijpen wat over de Blizo te vertellen. Ook hier maak ik gebruik van mijn archief. Dit is niet een persoonlijk archief zoals mogelijk kon worden afgeleid uit het vorige nummer van Angrisa, maar ik vond alles in het geheugen van Angrisa, aan gevuld mijn geheugenopslag en enkele gesprekken.

In Grave stond Sint Henricus, een gebouw waarin blinde mensen woon-

den. In Velp, niet ver daar vandaan bestond een vereniging, de katholieke blindenvereniging Sint Antonius van Padua. Vanuit huis werkende blinden maakten dus thuis allerlei voorwerpen, zoals bezems, ze matten stoelen enz. Pater Andreas (1884-1969) een Pater Capucijn, die op Borneo blind was geworden en weer in Nederland ging werken, trok zich het lot van blinde mensen sterk aan en zag het als zijn taak om hen te helpen en te leren zelfstandig te worden en niet van giften te hoeven leven. De daad bij het woord voegend richtte hij verschillende werkplaatsen op met eraan verbonden een vakopleiding. Hun producten werden centraal opgeslagen, dit alles onder leiding van Pater Andreas en zijn broer, een broeder-Capucijn.

Hij begeleidde hem bij bezoeken aan b.v. afnemers, en fungeerde als zijn chauffeur. Daarbij werd hij vaak nog geholpen door de Heer G. van Boeckel, die bij Rijkswaterstaat werkte, en kreeg zo nodig hulp van een vriend van hem, de Heer J. Bisseling, die bij een drankwinkel in Grave zijn werkkring had.

Na de watersnood in 1953 werd er zoveel materiaal aangevoerd voor opslag dat men uit Velp moest vertrekken en in 1954 kwam er ruimte vrij in Engelen.

wordt vervolgd

OPROEP

Wie heeft een foto van het oude Bondsgebouw? Ook al staat het er maar deels op, we hebben het graag in ons archief.

Engelen op de kaart

Een erg zeldzame Ansichtkaart die ik pas enkele jaren geleden wist te bemachtigen.

We zien hier rechts dominee H. Limpers met een bezoekend echtpaar voor de oude pastorie te Engelen, thans Graaf van Solmsweg 65. Dominee Limpers had aanvankelijk een betrekking in het Friese Akrum, maar werd op 13 november 1927 te Engelen benoemd. De uit 1760 daterende voorgevel van het pand is nog van een pleisterlaag voorzien, ooit aangebracht om de aanwezige bouwsporen te maskeren.

De prachtige vensterluiken zouden later door boer Gerrit de Haas, die een boerderij had op de Engelterschans, als wandversterking voor zijn hooikuilen worden gebruikt! Het serre-achtige huisje links is gesloopt, het smeedijzeren hek werd helaas eveneens verwijderd en bij een restauratie in de jaren zestig van de twintigste eeuw werd de pleisterlaag van het huis gehaald. De oude "pastorie-huizinge" is op de protestantse kerk na het oudste gebouw dat het dorp rijk is. De huidige bewoonster - mevrouw Ans Vermeijden - heeft de bouwgeschiedenis van dit pand uitvoerig onderzocht. De resultaten daarvan werden in 2003 gepubliceerd in een aparte aflevering van Bossche Pracht onder de veelzeggende titel "Huis van 34 dominees". Want hoewel het hier de oude pastorie betreft, was het gebouw al vanaf 1641 in gebruik bij de protestantse gemeente! De foto is omstreeks 1928 gemaakt door atelier Schreurs, die vestigingen had in de Vughterstraat te 's-Hertogenbosch en het Vrieseplein te Dordrecht.

Voor zover mij bekend is er maar één andere kaart uit deze serie bekend, en wel die van de huidige protestantse kerk. Het is daarom niet uitgesloten dat de protestantse gemeente opdrachtgever was voor deze beide kaarten.

RRob Gruben (r.gruben@baac.nl)

Uit de kast genomen door Anneke

Bommen en granaten

Anneke Heimeriks legde de basis voor het archief van Angrisa, heemkundekring Engelen. Voor de Nieuwsbrief haalt zij steeds iets bijzonders uit de kast wat zij met Engelen-geduld al die jaren heeft verzameld en gearhiveerd. Deze keer een fotoboek 'oorlog 3.4.2'.

Vorige keer haalde Anneke de map met oorlogsgetroffenen uit Engelen uit de kast.

In deze maand van herdenken en vieren nog maar eens de gevolgen van de beschietingen in ons dorp. Vanwege de ligging aan de Maas waren Engelen en Bokhoven vaak een strategisch doelwit in het heetst van de strijd.

Op deze foto's, uit oktober 1944, zien we de vreselijke gevolgen van

deze beschietingen. Zware schade aan huizen en winkels maar ook aan de sluis.

Op deze foto zien we de restanten van de 4 kleine huisjes, die aan elkaar waren

gebouwd, naast de Protestantse kerk. Eerst was hier een grote boerderij annex bakkerij. Op de foto staat o.a. Sientje van de Grint-den Dekker. Ze woonde hier tegenover omdat ze daar een winkel hadden.

De volgende foto noemt Anneke wel uniek. Het laat de opgeblazen keersluis zien tussen de Bossche Sloot en de Dieze. Zowel de kapotgeschoten huizen rechts, als de keersluis zijn nooit herbouwd. Op de plaats van de huizen bevindt zich nu het parkeer-

terrein van de begraafplaats. De bomen zijn er nog!! Het huis links van de familie van Hall is opnieuw opgebouwd. Op de plaats van de keersluis bevindt zich nu het viaduct van de snelweg naar Waalwijk en verder. Schijnbaar ontspannen leest schoenmaker Kees Verhoekx voor zijn kapotgeschoten huis en werkplaats zijn krantje. Links zijn Marietje en Jan Verhoekx ook nog te zien. Hun huis stond aan de kade van de Graaf van Solmsweg (de vroegere Diezekant). Huis en werkplaats zijn hersteld en Jan trouwde later met de dochter van burgemeester Willemse.

Column

313

Is de veiligheid in Engelen in het geding? Een prangende vraag na het tragische gebeuren van enige tijd geleden. Om het geheugen op te frissen een beknopte samenvatting.

Op 18 november 's avonds tussen 5 en 6 uur zagen de vrouw van Dielis van Overbeeck, Maria van de Laer (57 jaar), en Helena Kempenaers (17 jaar) Assuerus Crox achter Gijsbert Murray aanzitten. Die hadden in de Roode Leeuw ruzie gekregen. Laatstgenoemde had een ijzeren blaaspijp in de hand en schoot daarmee op zijn achtervolger. Maria riep: "Och Gijsbert, zie eens wat je doet!" Maar die was door het dolle heen. Hij ging het café binnen van zijn moeder, de weduwe van Rutger Murray, die politiecommissaris van Engelen was geweest. Hij pakte een geweer en Assuerus' broer Gijsbert hoorde hem nog zeggen: "Als die schelm mij achterna komt, schiet ik hem omver als een hond." Meteen daarna werden voor de deur schoten gehoord. Getuigen duwden daarop de schutter meteen weer naar binnen. Even later werd Gijsberts broer, Alexander Murray, met een geweer in de hand in de Roode Leeuw gezien. Hij dreigde Assuerus Crox, die daar al gekwetst op de grond lag, nogmaals te raken. Kort daarna gaf die de geest. Dat gebeurde nog maar 313 jaar geleden.

Wilton Desmense

Kuifje in de Haverleij

Al een paar weken is Slot Haverleij een warm nest voor de ware vogelliefhebber. Ze komen uit het hele land gewapend met statief, telescoop en camera met een halve meter lens ervoor. De mobiel in de aanslag om meteen al de waarneming door te twitchen of vast te laten stellen door de commissie en zo mee te laten tellen op de persoonlijke week-, maand-, jaar- of zelfs levenslijst. Jagen zonder schieten.

Zo blijkt er in deze stedelijke Vinexbebouwing ineens een exemplaar te zien, die bijna de laatste is in Nederland: de kuifleeuwerik.

Sinds kort is er ook een op het strand bij de trektelpost in Breskens te zien. Daar wordt wat gebouwd aan een parkeerterrein met zandhopen en stapels stenen. Juist deze 2 biotopen: de stedelijke bebouwing van Slot Haverleij en het gewroet in het zand door mensen zijn de plekken waar je die allerlaatste kuifleeuwerik kunt zien.

In Slot Haverleij zong hij vanaf het veilige hoge dak rond Oberon zijn baltszang om een

vrouwje verleiden en gaf hij daarbij nog een imponerende vliegshow. Helaas reageerden voorlopig alleen de volwassen mannen en vrouwen met hun kijkers en hun vaak groene camouflagekleding maar of dat laatste helpt in het Slot....

Veel Engelenaren zullen niet direct onder de indruk zijn van deze waarneming. Ook binnen de werkgroep van Angrisa herinneren een aantal leden de grote groepen kuifleeuwerikken die bij de CHV aan de Graaf van Solmsweg op straat pikten van de losse korrels. Maar helaas de grote groepen zijn gereduceerd tot dat ene dappere exemplaar: Kuifje in de Haverleij. Kijk op www.waarneming.nl/soort/view/41 voor waarnemingen en meer foto's.

Bureau Engelen 1894

Adrianus Gijsbertus Geerts werd geboren in Empel op 24 maart 1865 en overleed in 's-Hertogenbosch op 20 april 1939. Van oorsprong was hij timmerman. In Militaire dienst was hij korporaal bij de Infanterie te 's-Hertogenbosch. Vervolgens werd hij agent van politie en van 1894 tot 1898 onbezoldigd rijksveldwachter van de gemeente Engelen.

Hij trad in 1898 in dienst bij de Bossche gevangenis als gevangenvaarder en vertrok uit Engelen. Tijdens zijn aanstelling als veldwachter in Engelen maakte hij talloze proces verbaal op. Ze zijn kleurrijk geschreven en geven een beeld van het dagelijks leven. In 'Bureau Engelen' laten we veldwachter Geerts graag aan het woord.

Op heden den elfden January 1800 vier en negentig des avonds omstreeks half tien ure werd aan mij Adrianus Gijsbertus Geert gemeente en onbezoldigd rijksveldwachter der gemeente Engelen, mede gedeeld dat Lambertus Schoenhik oud 36 jare van beroep timmerman en herbergier wonende te Engelen eene verloting van een konijn in zijn herberglokaal had gehouden zonder vergunning door of namens de burgemeester verleend. Ik heb op last van den Heer Burgemeester een onderzoek ingesteld en als getuige gehoord:

- 1. Adrianus Herdem oud 40 jare van beroep passementwerker wonende te Engelen.*
- 2. Johanna Deckers oud 40 jare huisvrouw van Cornelis Roeters zonder beroep wonende te Bokhoven die mij beiden des gevraagd gelijkloidend verklaarde dat Schoenhik voornoemd eene verloting van een konijn in zijn herberglokaal had gehouden van elf loten tegen vijf cent per lot en dat het konijn bij die gehoudene loting is ten deel gevallen aan Willem Koops.*

De beklaagde door mij gehoord verklaarde dat hij die verloting in zijn herberg had gehouden doch niet wist dat hij voor een verloting van zoo weinig waarde een vergunning moest hebben terwijl hij die dan ook niet had gevraagd of verkregen.

En ik hiervan opgemaakt dit proces-verbaal op den eed gedaan bij de aanvang mijner bediening.

A.G. Geerts.

Angrisa

HEEMKUNDEKRING ENGELLEN

Secretariaat

de Vlacie 5

5221 AL Engelen

E info@angrisa.nl

I www.angrisa.nl